

בוצע בסיוע
אגף נפגעי פעולות איבה
הביטוח הלאומי

מיכל גרוס

5.4.1920 - ~1880

~תר"מ - י"ז ניסן תר"פ

נחקר בידי: דב לוי

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

על אודות

ארגון המתנדבים 'לתת פנים לנופלים', עוסק בהנצחה של חללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות איבה, אשר נפלו, נרצחו ומצאו את מותם, טרם קום המדינה ובמלחמת השחרור.

מתנדבי הארגון עוסקים בקידום תכניות ופעולות הנצחה שונות. עיקר תשומת הלב מופנית להשלמת פרטי חייהם של 'חללים עלומים', אשר מצבותיהם חסרות מידע וקורותיהם ותמונותיהם, באתר 'יזכור' של משרד הביטחון ובאתר 'לעד' של הביטוח הלאומי, חסרים. רוב אלו הנחשבים ל'חללים עלומים', הינם ילידי אירופה, חלקם נצר אחרון למשפחתם, שרידי וניצולי שואה או מי שהגיעו בגפם מארצות ערב. לחלקם אין קבר או מצבה לפקוד וסיפור חייהם, הוא היחיד שמנציח זכרם.

לצורך השלמת סיפור חייהם החסר, נוברים החוקרים, בארכיונים בארץ ובחו"ל, מנסים לאתר בני משפחה, מכרים וחברים ולדלות כל קצה חוט ומידע שיכול להוביל להשלמת סיפור חייהם החסר ובעיקר תמונת פניהם.

מסמך זה, הינו סך המסמכים והעדויות, שנמצאו אודות החלל, אשר איפשרו למעשה, השלמת קורותיו וסיפור חייו שהיה חסר.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מתתיהו מיכל גרוס ז"ל

נולד בתר"מ, 1880
התגורר בירושלים
נהרג בפעולת איבה
בי"ז בניסן תר"פ, 5/4/1920
בתקופת המאורעות
מקום אירוע: ירושלים
הובא למנוחת עולמים בירושלים - הר הזיתים
מתתיהו מיכל מונצח באנדרטה בהר הרצל בלוח מס' 2

קורות חיים

אדם ירא-שמים, אדוק בדתו ומוותיקי המתפללים ליד הכותל המערבי.

בחול-המועד פסח תר"פ הגיעה לירושלים תהלוכת חוגגים ערבים מחברון, בדרכם לחגיגות נבי מוסה בררך ליריחו. בהגיעם לשער יפו השמיעו מנהיגים ערבים דברי שטנה והסתה נגד היהודים. הערבים המוסתים החלו להתפרע, להכות ביהודים ולבזוז את רכושם. ר' מיכל גרוס, שעבר בשוק החדש (שוק המוריסטן) שבעיר העתיקה, נרצח בידי הפורעים הערבים, שיצאו מכפר סילואן, ביום י"ז בניסן תר"פ (5.4.1920).

הובא למנוחת-עולמים בקבר-אחים, עם שאר החללים שנפלו באותו יום, בבית-העלמין שעל הר הזיתים, ירושלים.

מיכל גרוס

דף חלל

מקור: אתר לזכר האזרחים חללי פעולות האיבה, המוסד לביטוח לאומי

בדף חסרים הפרטים הבאים:

תמונתו, שמות הוריו, מקום הולדתו וסיפור חייו.

"כִּי מֵדֵי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

מצבתו

מקור: מרכז מידע הר הזיתים

פ"נ

נהרג ע"י הפרעות

ר' מיכל ב"ר מתתי'

גרס

נ' ט"ז ניסן תר"פ

תנצב"ה

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

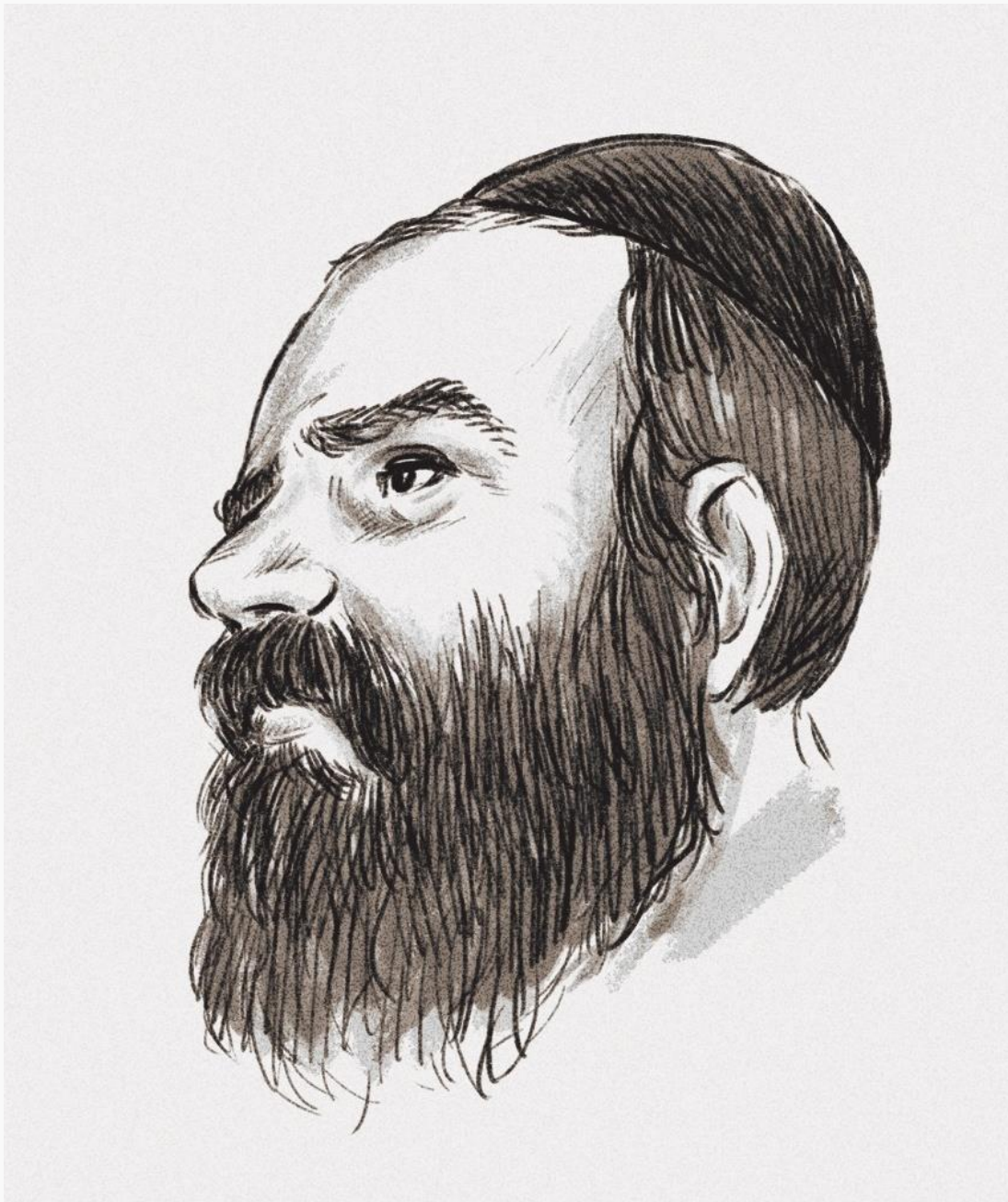
תיאור דמותו

מקור: עתונות יהודית היסטורית – העולם, 7.5.1920

„הארץ” כותבת על הלוי־הרוגי הפוגרום: ששה הם הפצועים אשר כבר מתו ובהם קרבן כל מעמד וכל עדה בישראל: שמואל אברם הרמתי, בעל השכלה גבוהה, מן העולים החדשים לא״י, עסקן ציוני במקום מושבו ותגובו, מועיל לעבודת הארץ ולהתפתחותה בעבודתו המדעית הנסיונית בארץ גופה; יהודה ליב לזובסקי, רב מאמריקה, אשר תנועת חבת ציון הקודמת העלתהו מן הנכר לא״י, איש מלא תורה ודעת, מומחה בתקירת הארץ עפ״י שטה מיוחדת לו, אשר ידע לעמוד שלשה ימים על נפשו; ר' מיכל גרוס, יהודי ירא שמים, אדוק בדת, בן הדור הישן, מתפלל ותיק על יד הכותל המערבי; שמואל אליעזר נגה, כבן ששים וחמש, תושב ירושלים זה חמשים שנה, בעל בית כנסת; מאיר גנו, צעיר ספרדי, אשר דם אבות גדולים נזל בעורקיו וידע להתאבק עם הורגיו, וילד תמים ויחוס מאב ואם, מבני עדת החימנים, יוסף בן שלום חמדי, — ששה הם קרבנות הפסח אשר הוקרבו השנה על מזבח השנאה העורת וההסתה השפלה אשר אחזו בהן בני בליעל משכנינו הערבים.

”מיכל גרוס, יהודי ירא שמים, אדוק בדת, בן הדור הישן, מתפלל ותיק על ידי הכותל המערבי”

”כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד” (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

תמונתו

מקור: אלחנן בן אורי – מאייר ומעצב פונטים

צילומים של מיכל גרוס אינם בנמצא.

לאחר שהובא לבית החולים, גרוס תועד בצילום השמור בארכיון הציוני המרכזי.

צילומו היווה בסיס לאיור זה של המאייר אלחנן בן אורי.

השתייכות קהילתית

מקור: העמותה למחקר גנאלוגי בישראל IGRA

(מסמך מקור: ארכיון עיריית ירושלים)

מיכל גרוס השתייך ל"כולל וילנא" – מוסד שתמך כלכלית במשפחות שמוצאן מליטא ובהן משפחות צאצאי תלמידיו של הגאון מווילנה שעלו לירושלים בתחילת המאה ה-19. הם היוו את קהילת ה"פרושים" בקרב יהודי "הישוב הישן".

שמו נמצא ב"רשימת הבוחרים" של כולל וילנא לבחירת ועד העיר ירושלים ב-1910, בקרב קבוצת הגיל של בני 25-30.

רשימת הבוחרים
שמות האנשים מבני כיה
שנה עד כ'

מיכל ב"ר מתת'י גראם

מיכל גרוס

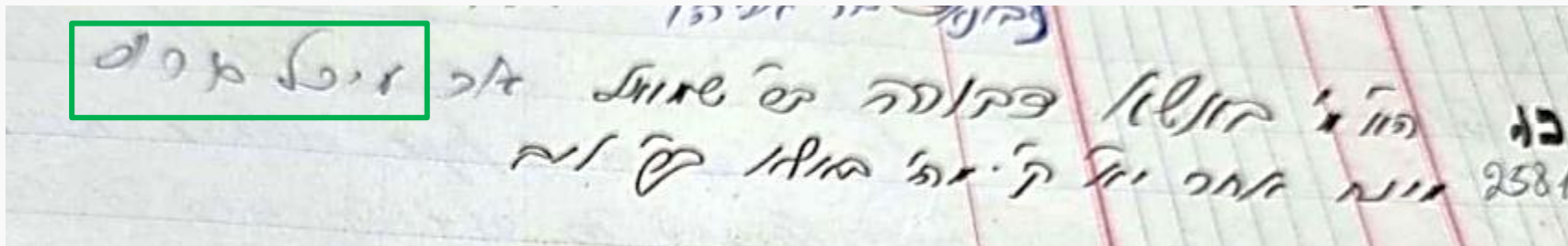
רעייתו, באשא דבורה גרוס

מקור: חברה קדישא ירושלים, באדיבות ר' יעקב גלבשטיין

שנתיים לפני הירצחו מיכל התאלמן מרעיתו באשא דבורה.

רישום פטירתה של באשא דבורה אשת מיכל גרוס מתועד ביום כ"ג אדר תרע"ח (מרץ 1918).

מצבתה בהר הזיתים לא נשתמרה.

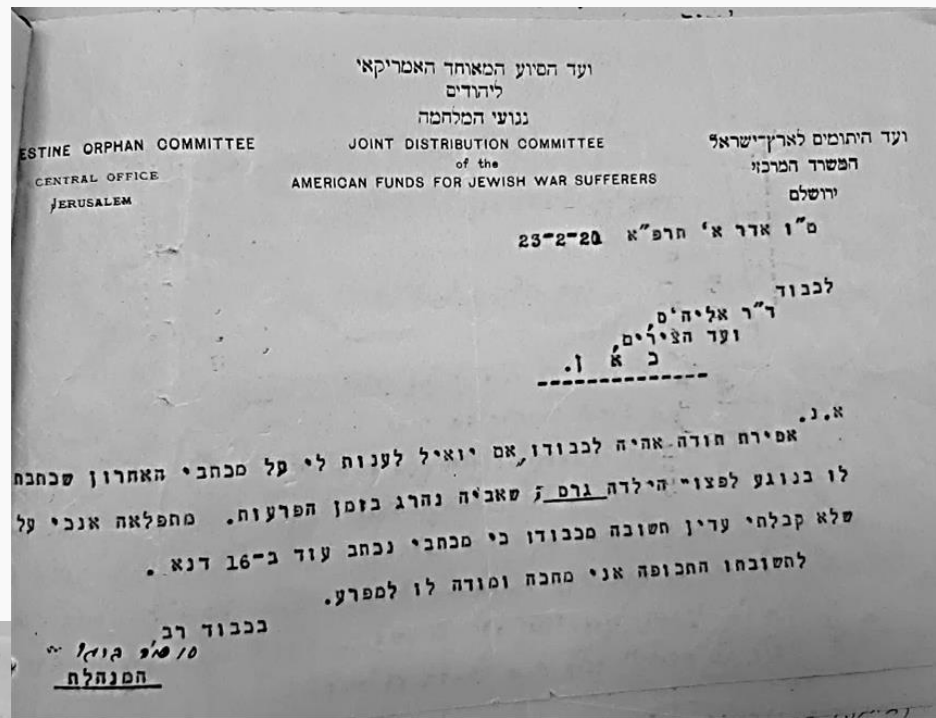
"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

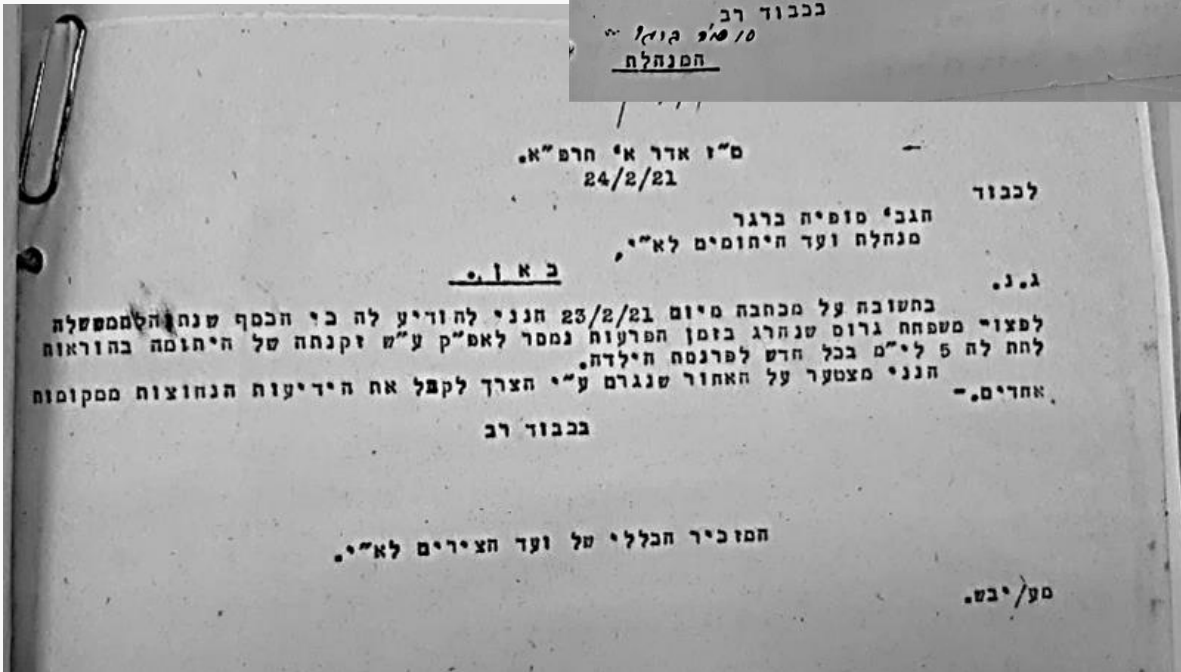
מיכל גרוס

בתו, פסיה גרוס

מקור: הארכיון הציוני המרכזי

תכתובת בין מזכיר ועד הצירים ובין מנהלת ועד היתומים לארץ ישראל בדבר "הילדה גרוס שאביה נהרג בזמן הפרעות".

בתשובת ועד הצירים מציין המזכיר כי "הכסף שנתנה הממשלה לפצויי משפחת גרוס שנהרג בזמן הפרעות נמסר לאפ"ק ע"ש זקנתה של היתומה".

במות אביה, הבת פסיה נותרה יתומה מאב ואם והתגוררה בבית סבתה מנוחה לאה.

גורלה בבגרותה אינו ידוע.

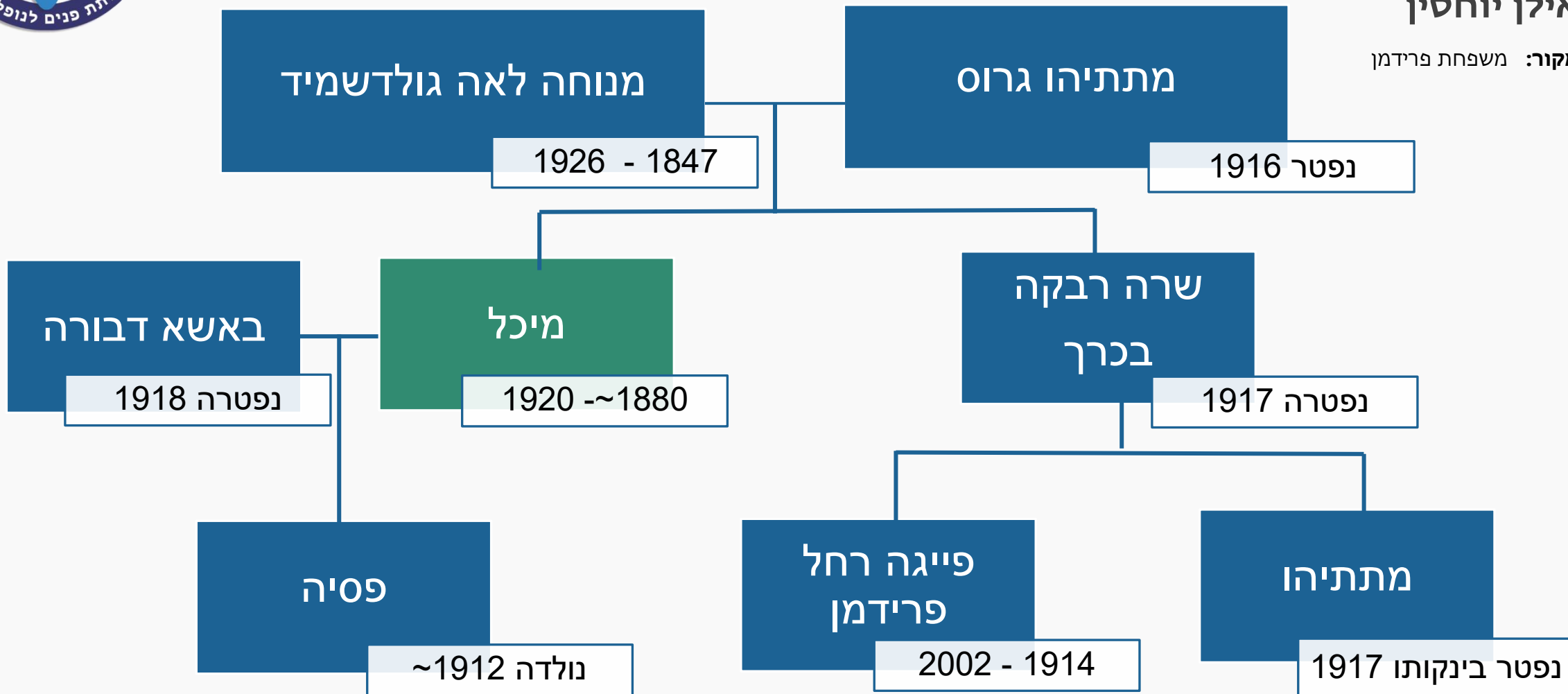
"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

אילן יוחסין

מקור: משפחת פרידמן

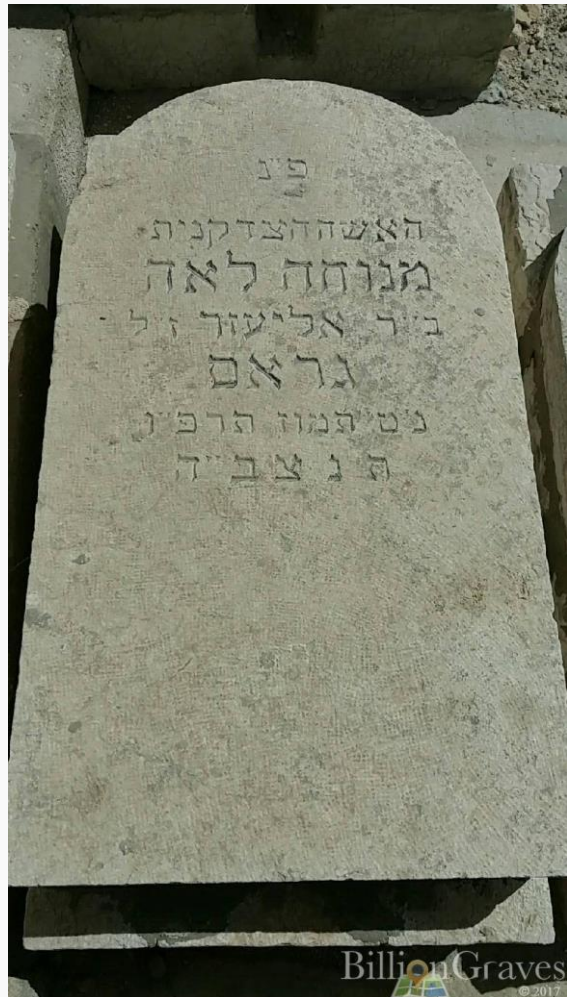

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

הוריו, מתתיהו ומנוחה לאה גרוס

BillionGraves

מרכז המידע הר הזיתים

אמו של מיכל, מנוחה לאה גראס, ב"ר אליעזר, נפטרה ביום ט' תמוז תרפ"ו (יוני 1926) וקבורה בהר הזיתים. על פי רישומי החברה קדישא, הייתה בת 79 במותה.

מצבת אביו היא מצבתו של מתתיהו ב"ר אבא, המתועדת בספרי החברה קדישא כמצבתו של מתתיהו גראס. מועד פטירתו ט' אדר ב' תרע"ו (מרץ 1916).

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

מאורעות 1920 בירושלים

Wikimedia Commons

חגיגות נבי מוסא בירושלים, אפריל 1920

בפרעות ניסן תר"פ הגיע לירושלים המון ערבי, בדרכם לחגיגות נבי מוסא בואכה יריחו. בהגיעם לשער יפו השמיעו מנהיגיהם דברי שטנה והסתה נגד היהודים. ההמון המוסת החל להתפרע, להכות ביהודים ולבזוז את רכושם.

בפרעות אלו, שהתחוללו בימי חול-המועד פסח, הוכו ונפצעו בידי מתפרעים למעלה מ-200 יהודים בעיר העתיקה ובשכונות העיר החדשה, נחרבו ונשדדו בתי-מגורים, בתי-כנסת וישיבות.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

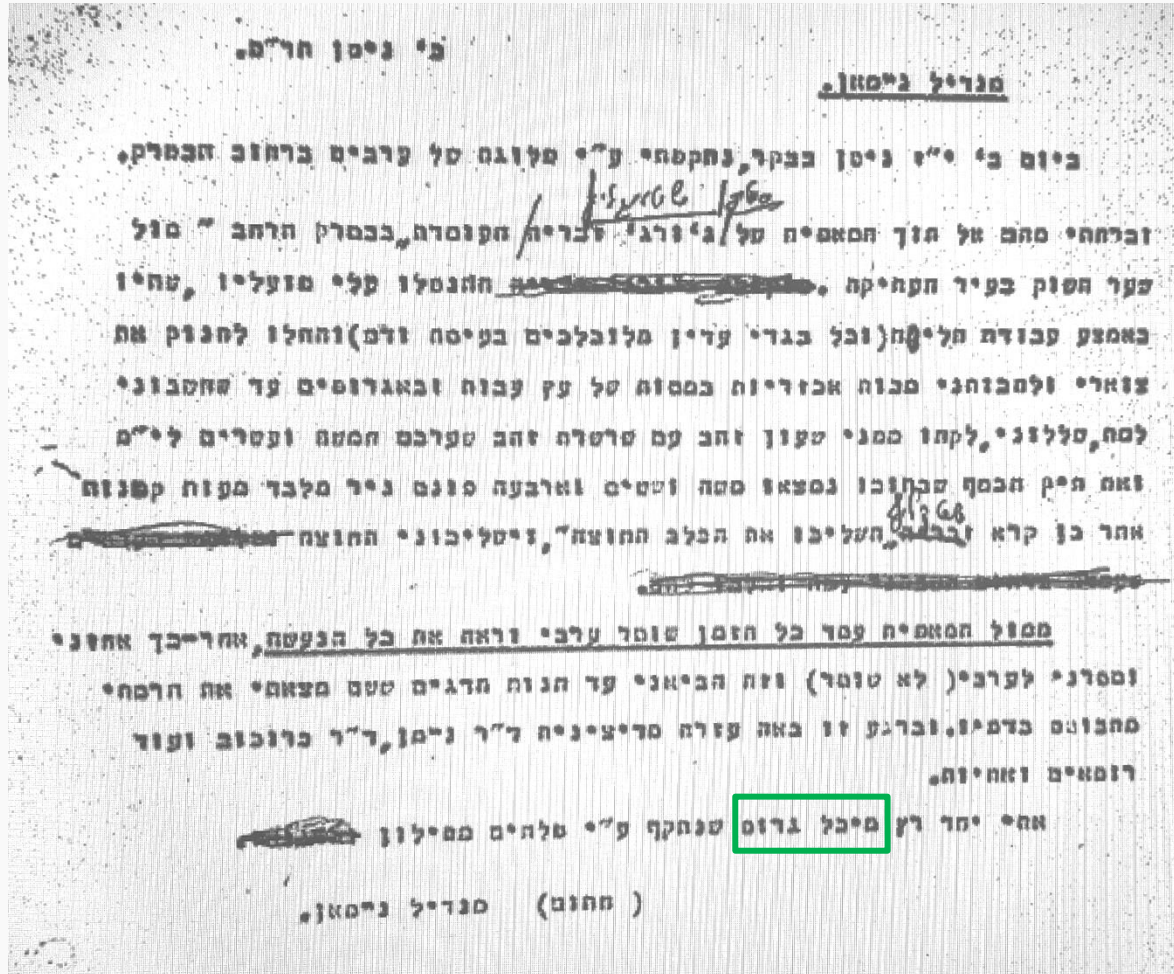
נסיבות ההתקפה

מקור: הארכיון הציוני המרכזי

עדותו של מנדיל ניימאן:

"ביום ב' י"ז ניסן בבקר, נתקפתי ע"י פלוגה של ערבים ברחוב הבטרק. וברחתי מהם אל תוך המאפיה של ג'ורג' העומדת ב"בטרק הרחב" מול שער השוק בעיר העתיקה.

[...] ממול המאפיה עמד כל הזמן שוטר ערבי וראה את כל הנעשה, אחר כך אחזני ומסרני לערבי (לא שוטר) וזה הביאני עד חנות הדגים ששם מצאתי את הרמתי מתבוסס בדמיו. וברגע זו באה עזרה מדיצינית ד"ר ניימן, ד"ר ברוכוב ועוד רופאים ואחיות. אתי יחד רץ **מיכל גרוס** שנתקף ע"י פלחים מסילון"

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

סקירתו של אהרון ראובני

מקור: ארכיון המדינה (פ – 1959/5)

ביום החזא נרצחו לעיני הצבא והמשטרה שני יהודים; שמואל חרמתי
ומיכאל גרוס. "שומרי הסדר" לא נסו לתפוס את הרוצחים, לעומת זאת, כאשר
עברה שמועה כי אחד הפורעים, שהתנפלו על שכונת הפחים, נהרג, מיד יצאה
פקודה לאסור את כל החיילים היהודים בירושלים, אנב נאסרו חיילים יהודים –
דיים גם במקומות אחרים ונמסרו לידי שוטרים ערבים, שהתעללו בהם.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

נסיבות פציעתו ומותו

מקור: עתונות יהודית היסטורית

פורעי הפציעת התנפלו ישוב מחינו שרה צמאים
לדם ונתחילו את השד והכוח בהרבה יותר פראות
מאשר ביום הראשון. מספר הפצועים ביום השני היה
יותר מצער מאשר ביום הראשון, אולם פעם הפצועים
הוא יותר אנושי, כי הפורעים רצו להשמיד להרג
ולאבר. היו גם מקרי אנס של נשים בפנים העיר
העתיקה.
מספר הפצועים ביום השני 17 בהדסה בלב
פצועים קשה, ובבקרד-חולים ארבעה מהם. שני הרונגים
מיכל גרוס והאגרונום שמואל הרפתי.

דאר היום, 6.4.1920

בבוקר היום חדר האגרונום פר שמואל
הרסתי אל חוך שער יפו. בראותו
התנפלות על יחודי אחד עמד להגן עליו, ובאותה
שעה התנפלו עליו פורעים אחדים בסכינים
וחרבות, שברו את גלגלתו, תקעו סכינים בצדו,
כחצי שעה היה טוטל על הארץ בתוך נחל דם
עד שבא אוטומוביל של "הדסה" ולקחתו לבית
חולים.
אחרי הצהרים הוכרו מצב של משטר
צבאי בעיר.
במשך היום הובאו הטון פצועים חדשים
אל בית החולים, ואחד מהם, **מר גרוס** הובא
מת.

הארץ, 6.4.1920

מיכל גרוס

הודעות פטירה

מקור: עתונות יהודית היסטורית

רשימת הפצועים ביום השני
הנפצאים בניהח ש? רופאשילד (הרסח)

1	מנדל נימן	39	שנה
2	יוסף טישלר	33	"
3	שירה מלכין	33	"
4	מרדכי יפה	35	"
5	אברהם שניצר	24	"
6	מאיר דוד שוטלנד	55	"
7	חיים ראובן הרבין	23	"
8	ראובן דנבורג	34	"
9	משה דנבורג	24	"
10	אליעזר גרובר	35	"
11	שמואל רדבולסקי	25	"
12	מנחם ורשובר	58	"
13	שמואל הרמתי	40	"
14	סעדיה שוישי	65	"
15	מרדכי שוישי	15	"

מיכל גרוס הובא מת

רשימת הפצועים ביום השני.
מנדל נימן, 39 ש'. יוסף טישלר, 33 ש'. מלכין, 33 ש'.
מרדכי יפה, 35 ש'. אברהם שניצר, 24 ש'. מאיר דוד שוטלנד,
35 ש'. חיים ראובן הרבין, 23 ש'. ראובן דנבורג, 24 ש'.
משה דנבורג, 24 ש'. אליעזר גרובר, 35 ש'. שמואל רדבולסקי,
25 ש'. מנחם ורשובר 58 ש'. שמואל הרמתי, 40 ש'. סעדיה
שוישי, 65 ש'. מרדכי שוישי, 15 ש'.
מיכל גרוס הובא מת.

העולם, 23.4.1920

דאר היום, 6.4.1920

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

תזכיר לסיכום המאורעות מאת א. ראובני

מקור: ארכיון המדינה (פ – 1959/5)

On Monday morning two Jews were killed in the streets of the Old City; Samuel Haramati, who died later on the same day in the hospital, and Michael Gross, who was killed outright in the New Market. He was killed by Fellaheen from Siloah, who thereupon searched his pockets and rifled them. Arab policemen were witnesses of the murder. The whole incident was seen by a Jew from the window of his house in an upper storey, and by two Greeks from a house opposite, and they made statements to that effect to the Jewish stretcher-bearers and to Mr. I. Ben Zevi, a well-known labour leader, who came to take the body shortly after the murder, and who were themselves exposed to attack in doing so. A party of Arabs was standing close by, and looked

תיאור נסיבות מותו באזור השוק החדש לאחר שהותקף על ידי ערבי מאזור השילוח.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

הלווית ההרוגים

מקור: עתונות יהודית היסטורית – העולם, 7.5.1920

זאת היא הגזירה, לנו אסור ללות את קדושינו...
 אחרי השעה הששית, לאחר שיתפזר כל הקהל, תתחיל ההלוויה...
 הממשלה שלחה ששה אוטומובילים מיוחדים: למתים ולשלישי אנשים
 חיים שהותרה להם ההלוויה. עוד זאת: לפני עגלות המתים מוטל אוטומוביל
 מיוחד ובו מכונת ירייה, נשאלה שאלה גם במתנה: מי רוצה להתנדב לשמור
 על הלווית היהודים המתים, ונמצא מספר גדול של חילים שהתנדבו לשמור
 על כל הדרך מכית החולים עד בית הקברות,
 ואולם דבר גדול יותר אירע אצלנו, החברה הקדושה של הפרושים
 האשכנזים החליטה לא לשים פדות בין המחולקים בדעות, בין פרושים וחסידים,
 בין אשכנזים ובין ספרדים ותימנים, וקבעה קבר משותף על נחלתה לששת
 הקדושים, להיותם מונחים זה על צד זה,
 המות הנורא — קדש את הרגשות,
 והן מונחות שש הגזיות בחצר, והרב קוק נצב עליהן וסופד: דם פסח,
 דם ברית, דם קדושים — רמים בדמים ניגעים בסערת ההספר, גם מתוך פיו
 של הרב המקובל הזה מבריק הרעיון: „בדמיון, חיי! ברמנו נגאל!
 — היום פונה לערוך, דממה ככדה וקדושה שוררת על קהל הנאספים
 הקטן, גזיות המתים נשואות בדממה בין שורות הרופאים והאחיגת ונתנות על
 שני האוטומובילים, אחריהם האוטומוביל המוליך שנים עשר איש מחברת
 החברה הקדושה, אחריהם מוליך אוטומוביל מכל קרובי הנפטרים רק את
 הגברת הרמתי ובני לויחה. אחריהם באי-כח הרסה: הדר, רוביגוב, הדר,
 סגל, המהנדס קנטור וכו', באוטומוביל של ועד הצירים נוסעים היה אוסישקין,
 ל. יפה, הדר, סולו די פול, ון וריולנד, נוסע רוטנבורג, שני אופיצרים יהודים
 ועוד אנשים מועטים,
 ברחוב כבר כלתה רגל מן השוק, רק על גזוטראות הכתים החכנסו
 משפחות יהודיות אבלוח, על כל פנים אבל, ויתר מאבל — עלבון,
 אין כל כבי נשמע, אין אנחה פורצת, איש ואיש נושא בלבו את וועת
 המורא, את אימת המאורע אשר עבר.
 בהגיע הלוויה למרום הר הזיתים כבר רד היום כלו, תקון הקברים
 וההשכבה נמשכו כשתי שעות באפלת הלילה, לאור פנסים כהים ולהתנוצצות
 כידוני הרובים נמשכה עבודת הקבורה.
 כל נאום וכל הספד לא נשמעו יותר, אחד מחברי הקדושה השמיע בלחש
 את תפלת ה"קדוש".

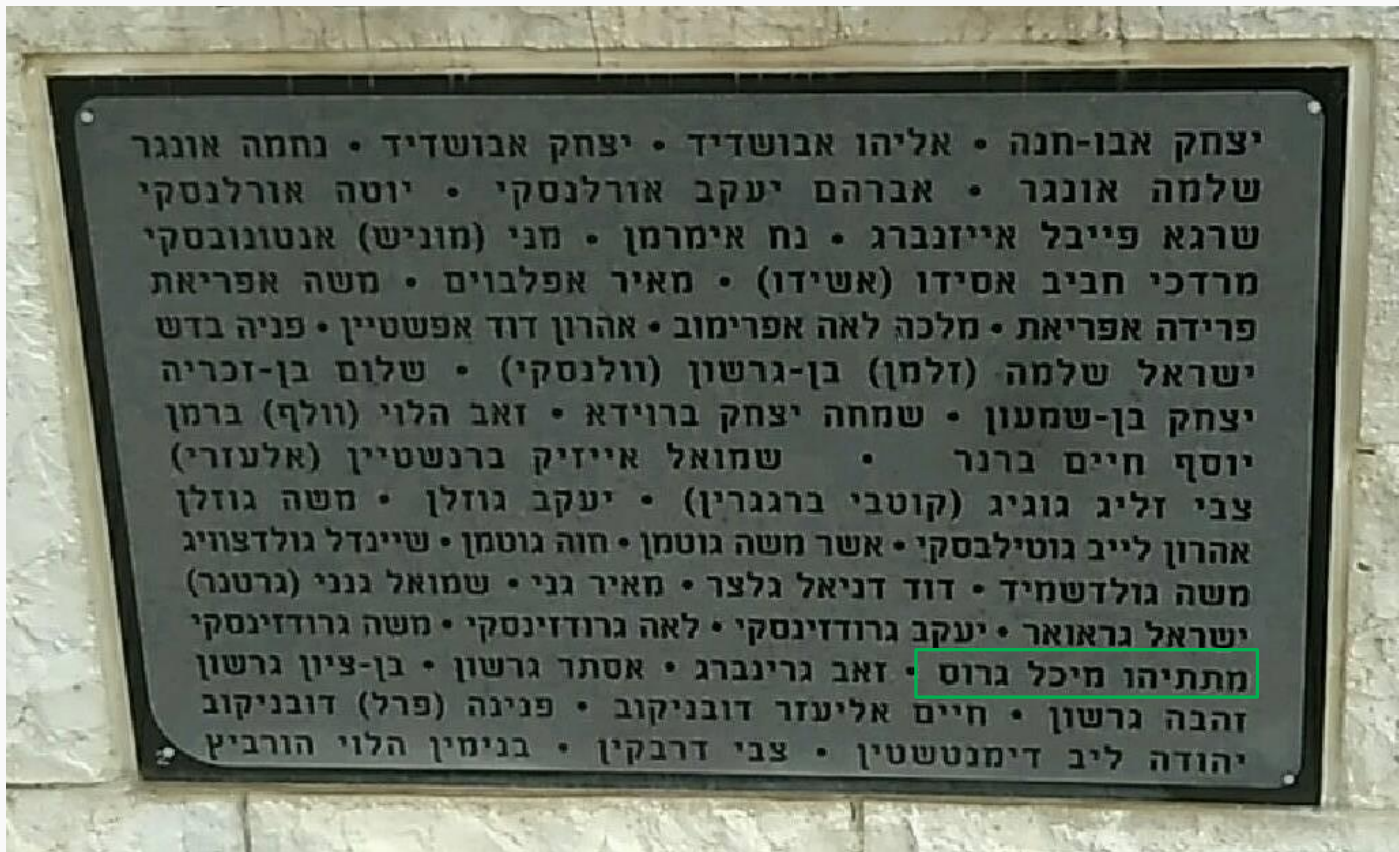
„הארץ“ כותבת על הלווית הרוגי המוגרום: ששה הם המצועים אשר
 כבר מתו ובהם קרבן כל מעמד וכל עדה בישראל: שמואל אברם
 הרמתי, בעל השכלה גבוהה, מן העולים החדשים לא"י, עסקן ציוני במקום
 מושבו וחגוב, מועיל לעבודת הארץ ולהתפתחותה בעבודתו המדעית הנסיונית
 בארץ גופה; יהודה ליב לזובסקי, רב מאמריקה, אשר תנועת חבת
 ציון הקודמת העלתהו מן הנבר לא"י, איש מלא תורה ודעת, מומחה בתקירת
 הארץ עפ"י שטה מיוחדת לו, אשר ידע לעמוד שלשה ימים על נפשו; ר' **מיכל גרוס**, יהודי ירא שמים, ארוך בדת, בן הדור הישן, מתפלל ותיק
 על יד הכותל המערבי; שמואל אליעזר נגד, כבן ששים וחמש, תושב
 ירושלים זה חמשים שנה, בעל בית כנסת; מאיר גנו, צעיר ספרדי, אשר
 דם אבות גדולים נזל בעורקיו וידע להתאבק עם הורגיו, וילד תמים ויתום
 מאב ואם, מבני עדת התימנים, יוסף בן שלום הסרדי — ששה הם
 קרבנות הפסח אשר הוקרבו השנה על מזבח השנאה העזרת וההסתה השפלה
 אשר אחזו בהן בני בליעל משכנינו הערבים,
 הנפרדים לעדותיהם, לרעותיהם ולהשקפותיהם בחייהם — שכבו יחד
 זה בצד זה כמותם מות קדושים כעד כבוד עמם האחד, בעד שאיפת עמם
 האחת.
 משטר צבאי חזק מסביב לבית החולים, אין רשיון כניסה, היום הולך
 ורפה. עוד מעט והגיעה השעה הששית, ואחריה אסור להראות ברחוב.
 והקהל העברי כודאי ישמע לפקודה, כודאי יהיה אנוס להתחשב עם
 מצב המלחמה שנברא ולהלווית קדושו לא ילך, לא ילך,
 כמשלת המוגרומים הרוסית, גם אחרי פרעות קישינב, הרשתה הלוויה
 דתית בהמון שהשתתפו בה עשרות אלפים איש, לנו, בארצנו, גם זאת לא
 הורשתה,

מיכל גרוס

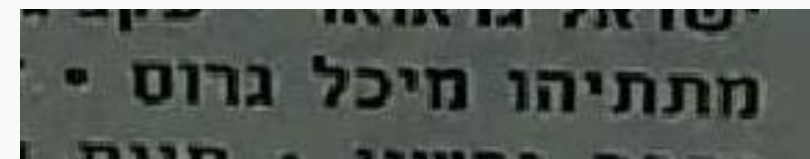
האנדרטה לזכר חללי פעולות איבה בהר הרצל

מקור: BillionGraves

שמו של מיכל גרוס בלוח הזיכרון
לאזרחים חללי פעולות איבה בהר
הרצל.

השם תועד בשגגה בצירוף שם אביו.

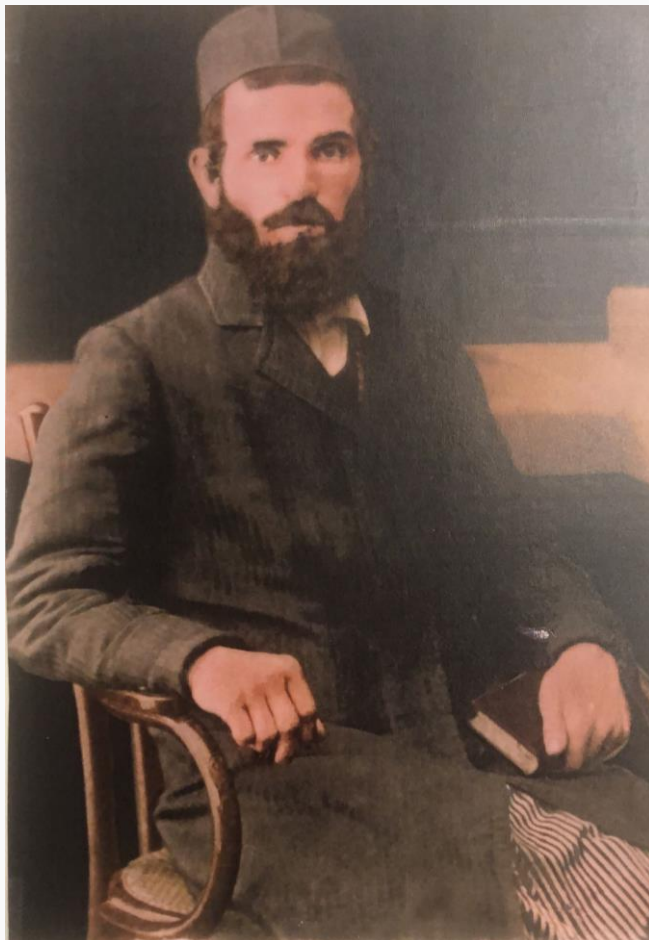
"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מיכל גרוס

משפחת אחותו, שרה רבקה בכרך

מקור: מתי פרידמן, ניו יורק

יצחק ישעיה בכרך

מצבתה של שרה רבקה בכרך
ולצדה לוח זכרון לבעלה, שמקום
קבורתו לא נודע

שרה רבקה גרוס נישאה ליצחק ישעיה בכרך ולזוג נולדה בת פייגה רחל בשנת 1914. בזכרונותיה של הבת פייגה, ציינה שאמה נפטרה בינקותה ובהיותה בת שלוש נפטר אביה בסוריה, לאחר שנלקח בכפייה על ידי הטורקים.

פייגה רחל גדלה בבית סבה הרב חיים יוסף בכרך, בשכונת מאה שערים. בגיל 16 נישאה למנחם פרידמן וב-1940 הם היגרו לארצות הברית. היא נפטרה בשנת 2002 והובאה לקבורה בהר הזיתים ליד סבה ובעלה.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)